

3. Хайнц Энгельберт. Русско-немецкий юридический словарь. Ок. 400000 терминов и 1000 сокращений / Издательство «Die Wirtschaft Berlin», «Траст» Москва. – 1995. – 720 с.

4. Шаблій О. А. Переклад юридичних текстів (на матеріалах правничих термінологічних систем ФРН та України) / О. А. Шаблій // Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка. – 2008. – 212 с.

*Мірошниченко А. М.,
доктор юридичних наук, доцент,
зав. кафедри земельного та аграрного
права юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

КРИТЕРІЇ ДОПУСТИМОСТІ ВМІЩЕННЯ «СЛОВНИЧКІВ» У ЗАКОНОДАВЧИХ АКТАХ

Останнім часом вміщення в кожному законі і навіть підзаконному акті своєрідного «словничка» (чи то як окремої статті, чи як сукупності визначень, «розкиданих» по тексті) вважається мало не обов'язковим. При цьому такий крок здебільшого пояснюється бажанням досягти «чіткості» та «зрозумілості» акта. На жаль, часто визначення «словничків» лише шкодять і замість «чіткості» та «зрозумілості» в кращому випадку утворюють свого роду «мертвий» текст (що, тим не менш, обтяжує акт і ускладнює роботу із ним), а в гіршому – створюють колізії, шляхи подолання яких не завжди очевидні.

Спробуємо сформулювати критерії допустимості вміщення «словничків» у законодавчих актах.

Невід'ємною ознакою мови, у т.ч. юридичної, є її багатозначність. Конкретне значення, у якому вживається той чи інший термін, завжди обумовлюється контекстом (насамперед, правилами, вміщеними в «основній» частині законодавчого акта). Причому в різному контексті термін може означати різні явища. Якщо визначення у «словничку» суперечить контексту,

великою є вірогідність, що у конкретній правозастосовчій ситуації буде використане саме визначення, яке випливає із контексту, а не визначення «словничка» [1]. Тож якщо значення терміна випливає із контексту (а так буває в більшості випадків), для забезпечення одноманітного розуміння терміна необхідно не закріплювати визначення, а змінювати контекст (правила, вміщені в «основній» частині даного акта, а також в інших актах законодавства).

Іноді (видається, що така ситуація є порівняно рідкісною) з метою зменшення обсягу тексту законодавчого акта при визначенні терміна, значення якого не є усталеним, може бути доцільно «вихолостити» контекст і навести визначення того чи іншого терміна. Але при цьому слід твердо переконатися, що контекст справді «вихолощений», з нього не випливає іншого розуміння терміна, ніж передбачено словничком, а завдання «законодавчої економії» виконується.

Із багатозначності мови, яка є її невід'ємною ознакою, випливає також те, що визначення одного терміна за допомогою багатьох інших створює великий ризик збільшення ступеню багатозначності тексту (замість досягнення його «чіткості» і «зрозумілості»). Тож будь-яке визначення слід ретельно проаналізувати на предмет того, чи досягає воно більшої однозначності, чи спричиняє зворотній результат [2]. Не варто пробувати визначати термін, який є хоча і спеціальним, проте усталеним.

Звичайно, немає жодної потреби вміщувати у законодавчому акті визначення терміна, який у ньому не вживається взагалі. А таке теж трапляється, і нерідко [3].

Висновок: вміщення визначення у законодавчому акті видається допустимим лише тоді, коли термін не є усталеним, а замінити його на усталений чомусь недоцільно, із контексту значення терміна взагалі не випливає, до того ж, вміщення визначення допоможе зменшити обсяг нормативного акта у порівнянні з варіантом, коли правове регулювання буде дозволяти встановити значення терміна із контексту. Видається, що уявити, коли цим критеріями буде відповідати окрема стаття-«словничок»,

щонайменше дуже важко. Саме по собі існування статті-«словничка» провокує вміщення зайвих і «шкідливих» визначень, тому, на думку автора цієї статті, від практики існування таких окремих словничків бажано відмовитися.

Список використаних джерел

1. Прикладом може бути визначення терміна «земельна ділянка» у ст. 79 Земельного кодексу України. Цей термін, на думку автора, насправді вживається в законодавстві в іншому розумінні (розуміннях) – детальніше див. Мірошніченко А. М. Земельне право України: Підручник. – 2-е видання, допов. і перероб. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – С. 24.

2. Яскравим прикладом є формулювання «природно-історичне органічно-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори і є осередком найбільшої концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки найціннішій своїй властивості – родючості» – так визначається ґрунт у ст. 1 Закону України «Про охорону земель».

3. Див., наприклад, поняття «межування земель» у ст. 1 Закону України «Про землеустрій».

*Орел К. І.,
старший викладач
кафедри української філології
та культурології
Академії адвокатури України*

ЗМІСТОВА ТОЧНІСТЬ МОВИ ДОКУМЕНТІВ

Змістова точність мови документів – головна умова, що забезпечує практичну й правову цінність ділового тексту. Значною мірою вона залежить від термінологічної, змістової точності в законодавчих актах. Недбало дібраний термін спотворює зміст статті кодексу, створює можливості для подвійного тлумачення закону й ускладнює сприйняття його змісту.